

Κείμενο 1

Το σύνθημα του '21

Αν θέλουμε να μετέχουμε στον εορτασμό της εθνεγερσίας –ουσιαστικά και όχι τυπικά– αν, δηλαδή ως άνθρωποι συνειδητοί, του καιρού μας, θέλουμε να ξέρουμε γιατί κάνουμε κάτι και τι νόημα έχει αυτό που κάνουμε, τότε θα πρέπει και να συλλογιστούμε ένα δυο πράγματα πολύ απλά. Το πρώτο είναι πως ένας εθνικός πανηγυρισμός μοιραία χρωματίζεται από τις γενικές συνθήκες της συγκεκριμένης στιγμής του. Χρωματίζεται εσωτερικά, στον ψυχικό μας κόσμο. Και τούτο ακούσια, ή κι ασύνειδα ως ένα βαθμό. Ένας εορτασμός μπορεί να είναι αληθινός ή τυπικός, αυθόρμητος ή τεχνητός, γεμάτος νόημα ή δίχως νόημα. Έτσι και η 25η Μαρτίου: Άλλο νόημα έχει αν τη γιορτάζετε την εποχή των Βαλκανικών Πολέμων κι άλλο μετά την ήττα του 1897. Άλλο αν έρχεται την επομένη της Μικρασιατικής Καταστροφής, άλλο τον Μάρτιο του 1941, μετά τις νίκες κατά του Μουσολίνι, άλλο, τέλος, μέσα στη νύχτα της Κατοχής. Υπάρχουν εορτασμοί ανθοστόλιστοι κι άλλοι βουτηγμένοι σε κρέπια, υπαινιγμοί πικροί...

Το κακό όμως είναι πως σήμερα αφήνουμε τις κάθε λογής συλλογικές γιορτές να κυλάνε πάνω μας σα νερό σε αδιάβροχο, χωρίς να στεκόμαστε να τις συλλογιστούμε. Φταίει, βέβαια, ο παθητικός ρυθμός της καθημερινής ζωής. Δεν αρκεί μια αργία ή ένας καθιερωμένος εορτασμός για να τον ανακόψει. Φταίει ακόμα και η απλούστευση της Ιστορίας, που γίνεται για καθαρά παιδαγωγικό σκοπό –σε συνδυασμό με την όχι πάντοτε απονήρευτη εξιδανίκευσή της. Αν μπορούσαν πολλοί από εμάς να ξέρουν την καθαρή αλήθεια γύρω από το 1821, θα έβγαζαν ίσως συμπεράσματα περισσότερο προσωπικά. Αλλά μας έχει φάει το τροπάριο, οι φτηνές «κορώνες» και η δημαγωγική πατριδοκαπηλία. Πίσω από τους ήρωες χάθηκαν οι μάρτυρες. Ποιος ξέρει αν δεν θα ήταν πολύ πιο ευλαβικό, πολύ πιο εσωτερικά υποβλητικό κι επιβλητικό, ένα μνημόσυνο αντί μια τυμπανοκρουσία.

Κι εδώ είναι που αρχίζει η ευθύνη των ζωντανών. Παίρνει ο καθένας την 25η Μαρτίου, μα τοπικός υποψήφιος είναι, μα αγύρτης, μα ανεδαφικός φαφλατάς, και την κάνει παρανάλωμά του. Οι άλλοι ακούνε. Ανάμεσα σ' εκείνους που ακούνε, είναι εκείνοι που δεν ακούνε. Είναι εκείνοι που υπνωτίζονται, αποβλακώνονται. Άλλοι, που μπαίνουν στον πειρασμό να αντιδράσουν, να ξεσπάσουν, και που θυσιάζουν μέσα τους μαζί με τον ρήτορα και το θέμα. Σ' αυτά, ας προσθέσουμε και το πνεύμα μιας εποχής άπιστης, υστερικά ριζοσπαστικής, απροσανατόλιστης και θολωμένης. Τι να περισωθεί από το μήνυμα των ανθρώπων που έκαναν το '21;

Να μπορούσαμε τουλάχιστο να περισώσουμε το βαθύτερο μήνυμα του 1821! Είναι αυτό ακριβώς που αλλάζει φωτισμούς, ανάλογα με τις στιγμές. Μήπως θα ήταν βολικό να το συμπυκνώσουμε σε μια μόνο λέξη; Το έχει κάνει για λογαριασμό μας ο Διονύσιος Σολωμός, περικλείοντας το νόημα του '21 στον ύμνο που αναγνωρίστηκε αμέσως εθνικός ύμνος των Ελλήνων. Αν γινότανε κάθε χρόνο, αντί για παράτες, να

ψέλνουμε μέσα μας ευλαβικά, με προσοχή στο κείμενο, τον Ύμνο στην Ελευθερία, ίσως να ήμασταν διαφορετικοί.

Άγγελος Τερζάκης

Κείμενο 2

Μελέτη του παρελθόντος και ιστορική αλήθεια

[...] Πολλοί λόγοι παρακωλύουν το διδακτικό έργο της μελέτης του παρελθόντος. Η ίδια η ανθρώπινη φύση, δηλαδή τα πάθη, τα ένστικτα, ο εγωισμός και άλλα συμπλέγματα, είναι η πρώτη αιτία. Έπειτα, όλων των ειδών τα συμφέροντα – ατομικά, εθνικά, πολιτικά, οικονομικά, θρησκευτικά– μας περισπούν από την ανόθευτη άντληση πείρας μέσω των σελίδων της Ιστορίας. Μα και τα παραμορφωτικά κάτοπτρα των ίδιων των ιστορικών διαστέλλουν το φαινόμενο, καθώς η συνειδητή παραχάραξη της ιστορικής αλήθειας ή έστω η, εύλογη ίσως, μεροληψία στην παρουσίασή της αποπροσανατολίζουν και τον ρέκτη, που ενδεχομένως επιζητεί τα διδάγματα. Σε τούτα τα αίτια να προσθέσουμε και τους γνωστούς μηχανισμούς των φορέων διαμόρφωσης και ελέγχου της κοινής γνώμης, οι οποίοι καλλιεργούν φοβίες, αναχαράσσουν ομαδικά στερεότυπα και προκαταλήψεις, ευνοούν τη βία· μαζοποιούν και χειραγωγούν τα πλήθη, με λίγα λόγια, επομένως, μετρούν τα γεγονότα στην κλίνη του Προκρούστη.

Όπως και να έχουν, ωστόσο, τα πράγματα, καθήκον όλων των σκεπτομένων είναι να θωρακίσουν την Ιστορία με το κύρος και τη λυσιτέλεια που της αρμόζουν, ώστε μόνο ωφέληματα να καρπώνεται η ανθρωπότητα. [...]

Για την αντικειμενικότερη και πιστότερη, εξάλλου, «εξερεύνηση» του παρελθόντος, η Ιστορία έχει σήμερα στη διάθεσή της και οφείλει να ζητεί την αρωγή όλων των άλλων επιστημών. Κάθε κλάδος, από τους πιο συγγενικούς, όπως η Αρχαιολογία ή η Γλωσσολογία, ως τους φαινομενικά άσχετους, όπως η Χημεία ή η Ναυπηγική, έχει γνώσεις και μεθόδους να συνδράμει στην ανακάλυψη και αποτύπωση του ιστορικού «γεγονέναι». ¹ [...]

Με προδιαγραφές σαν αυτές, η ιστορική αλήθεια έχει πολλές πιθανότητες να διασωθεί. Για να ολοκληρώσει, όμως, η Ιστορία την αποστολή της, απαιτείται και η μεθοδική διδασκαλία της. Το Σχολείο αποτελεί τον πρωταρχικό φορέα προβολής της, αλλά δεν πρέπει να θεωρείται, όπως κατά κανόνα συμβαίνει, και ο αποκλειστικός. Αυτό σημαίνει πως από τη διδασχή της ιστορικής γνώσης δεν έχει ανάγκη μόνο το παιδί ως μαθητής αλλά ο οποιοσδήποτε συνειδητός πολίτης.

Γιάννης Β. Κωβαίος, περιοδικό *Ευθύνη*, τεύχος 250, Αθήνα 1992

¹ γεγονέναι: απαρέμφατο παρακειμένου του ρήματος είμι (είμαι), σημαίνει: έχει συμβεί

Κείμενο 3

Νίκος Εγγονόπουλος, *Μπολιβάρ, ένα ελληνικό ποίημα [απόσπασμα]*

Εισαγωγικό σημείωμα

Ο Ν. Εγγονόπουλος (1907-1985) έγραψε αυτό το ποίημα το χειμώνα του 1942-1943, δηλαδή κατά την περίοδο της Κατοχής της Ελλάδας από τους Γερμανούς ναζιστές και τους Ιταλούς φασίστες. Ο ίδιος σημειώνει: «Κυκλοφόρησε, στην αρχή, σε χειρόγραφα αντίγραφα που έκαναν πολλοί, και το διάβαζαν σε συγκεντρώσεις αντιστασιακού χαρακτήρα.».

Παραθέτουμε, εδώ, τις αναγκαίες διευκρινίσεις για τα χαρακτηριστικά κάποιων προσώπων που εμφανίζονται στους στίχους του ποιήματος.

1. **Σίμων Μπολιβάρ** (1783-1830): ο ηγέτης της Λατινοαμερικανικής Επανάστασης· σύμβολο της απελευθέρωσης των λαών της Λατινικής Αμερικής από τους Ισπανούς κατακτητές.
2. **Ρήγας Φερραίος /Ρήγας Βελεστινλής** (1757-1798), **Αντώνιος Οικονόμου** (1785-1821), **Οδυσσέας Ανδρούτσος** (1788-1825): κορυφαίες πνευματικές, πολιτικές και στρατιωτικές προσωπικότητες, που προετοίμασαν και πραγμάτωσαν την Επανάσταση των Ελλήνων του 1821 εναντίον των Οθωμανών Τούρκων κατακτητών.
3. **Μαξιμιλιανός ντε Ρομπεσπιέρ /Ροβεσπιέρος** (1758-1794): κορυφαίος πολιτικός ηγέτης της Γαλλικής Επανάστασης του 1789 (ως γνωστόν, πέτυχε τη νίκη των ριζοσπαστών /δημοκρατών Γάλλων εναντίον της Μοναρχίας).

Για τους μεγάλους, για τους ελεύθερους, για τους γενναίους, τους δυνατούς,

Αρμόζουν τα λόγια τα μεγάλα, τα ελεύθερα, τα γενναία, τα δυνατά,

Γι' αυτούς η απόλυτη υποταγή κάθε στοιχείου, η σιγή,

γι' αυτούς τα δάκρυα, γι' αυτούς οι φάρoi, [...]

Για ν' αρματώσουνε καράβι, ν' ανοιχτούν, να φύγουνε, [...]

Μ' ένα σκοπό του ταξιδιού: π ρ ο ς τ' ά σ τ ρ α.

Γι' αυτούς θα πω τα λόγια τα ωραία, που μου τα υπαγόρευσε η Έμπνευσις,

Καθώς εφώλιασε μέσα στα βάθια του μυαλού μου όλο συγκίνηση

Για τις μορφές, τις αυστηρές και τις υπέροχες, του Οδυσσέα Ανδρούτσου και του Σίμωνος Μπολιβάρ. [...]

Μπολιβάρ! Ήσουνα πραγματικότητα, και είσαι, και τώρα, δεν είσαι όνειρο. [...]

Μπολιβάρ, είσαι ωραίος σαν Έλληνας. [...]

Μπολιβάρ! Είσαι του Ρήγα Φερραίου παιδί,
του Αντωνίου Οικονόμου -που τόσο άδικα τον σφάξαν- [...] αδελφός,
Τ' όνειρο του μεγάλου Μαξιμιλιανού ντε Ρομπεσπιέρ
ξαναζεί στο μέτωπό σου.
Είσαι ο ελευθερωτής της Νότιας Αμερικής. [...]
Ένα μονάχα είναι γνωστό, πως είμαι ο γιος σου.

Νίκου Εγγονόπουλου, *Ποιήματα*, Αθήνα: Ίκαρος, 1977

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ Α

Να παρουσιάσετε περιληπτικά (80 λέξεις περίπου) τους λόγους για τους οποίους ο δοκιμιογράφος στο **Κείμενο 1** θεωρεί ότι «συσκοτίζεται» το βαθύτερο νόημα του 1821.

(15 μονάδες)

ΘΕΜΑ Β

1^ο ερώτημα

Να δείξετε αν οι παρακάτω κρίσεις είναι σωστές (Σ) ή λανθασμένες (Λ), με βάση τα νοήματα των **Κειμένων 1** και **2**, παραθέτοντας ένα ενδεικτικό απόσπασμα για καθεμία από αυτές.

1. Ο εορτασμός της εθνεγερσίας δεν έχει σε κάθε εποχή το ίδιο νόημα. **(Κείμενο 1)**
2. Η καθιέρωση της αργίας, κατά τις εθνικές εορτές, μάς φέρνει εγγύτερα στην ιστορική αλήθεια. **(Κείμενο 1)**
3. Η παρακώλυση της μελέτης του παρελθόντος είναι πολυπαραγοντικό ζήτημα. **(Κείμενο 2)**
4. Η ψύχραιμη αποτίμηση του (ιστορικού) παρελθόντος δεν χρειάζεται τη συνδρομή άλλων επιστημονικών κλάδων. **(Κείμενο 2)**
5. Το σχολείο είναι ο αποκλειστικός φορέας μετάδοσης της ιστορικής γνώσης. **(Κείμενο 2)**

(15 μονάδες)

2^ο ερώτημα

«Αυτό σημαίνει πως από τη διδασχή της ιστορικής γνώσης δεν έχει ανάγκη μόνο το παιδί ως μαθητής αλλά ο οποιοσδήποτε συνειδητός πολίτης» (Κείμενο 2). Να αξιοποιήσετε αυτή τη φράση ως κατακλείδα, γράφοντας μια παράγραφο 80 λέξεων περίπου.

(10 μονάδες)

3^ο ερώτημα

α) Να αιτιολογήσετε τη χρήση των εξής σημείων στίξης:

- του ερωτηματικού στην 3^η παράγραφο του **Κειμένου 1**
- της διπλής παύλας στην 1^η παράγραφο του **Κειμένου 2**
- των εισαγωγικών (στο 1ο σημείο) της 3^{ης} παραγράφου του **Κειμένου 2**

(9 μονάδες)

β) Να αποδώσετε την ακόλουθη περίοδο (**Κείμενο 2**) στον πλάγιο λόγο, εξαρτώντας την από τη φράση «Αρκετοί μελετητές υποστηρίζουν», αλλάζοντας ταυτόχρονα το είδος της σύνταξης:

Πολλοί λόγοι παρακωλύουν το διδακτικό έργο της μελέτης του παρελθόντος. Όλων των ειδών τα συμφέροντα –ατομικά, εθνικά, πολιτικά, οικονομικά, θρησκευτικά– μας περισπούν από την ανόθευτη άντληση πείρας μέσω των σελίδων της Ιστορίας. Μα και τα παραμορφωτικά κάτοπτρα των ίδιων των ιστορικών διαστέλλουν το φαινόμενο.

(6 μονάδες)

ΘΕΜΑ Γ

Να εξηγήσετε ποιο είναι το συναισθηματικό κλίμα του ποιήματος και ποιες ιδέες εκφράζονται μέσα από αυτό. Να σχολιάσετε κατάλληλα 3 (τουλάχιστον) κειμενικούς δείκτες, που αναδεικνύουν αυτές τις ιδέες. Εάν ζούσατε σε μια ανάλογη εποχή μ' αυτήν του Εγγονόπουλου, όταν έγραψε αυτό το ποίημα, θα συμμεριζόσασταν το μήνυμά του; Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας. (150-200 λέξεις)

[Στην απάντησή σας, να λάβετε υπόψη το εισαγωγικό σημείωμα.]

(15 μονάδες)

ΘΕΜΑ Δ

Με αφορμή τον εορτασμό των 200 ετών από την Ελληνική Επανάσταση του 1821, έχετε κληθεί να λάβετε μέρος στην εκδήλωση του σχολείου αναπτύσσοντας την άποψή σας (400 λέξεις) σχετικά:

α) με τις αξίες που περιέχονται στον Αγώνα της Ανεξαρτησίας του 1821, τις οποίες θεωρείτε ζωτικής σημασίας και σήμερα

β) με το αν το περιεχόμενο της σχολικής διδασκαλίας της ελληνικής Ιστορίας ανταποκρίνεται επαρκώς στα ιστορικά σας ενδιαφέροντα.

[Να λάβετε υπόψη σας τον προβληματισμό που αναπτύσσεται στα **Κείμενα** αναφοράς **1** και **2**.]

(30 μονάδες)